

Dezinformácia v policajno-bezpečnostnej činnosti

Anotácia: Vedecké skúmanie informácie vo všetkých oblastiach spoločenského života, ako aj v oblasti policajno-bezpečnostných činností sa zameriava prevažne na ich pozitívnu úlohu. Je to ovplyvnené ľudskou vlastnosťou preferovať to, čo je dobré, priaznivé, vhodné alebo vyhovujúce osobnosti. Je však zrejmé, že v súvislosti s informáciami existuje oblasť, protiklad, typ informácie – dezinformácia, ktorej je potrebné venovať z hľadiska celospoločenského, nevyvímajúc ani policajno-bezpečnostnú činnosť, patričnú pozornosť.

Kľúčové slová: správa, informácia, dezinformácia, policajno-bezpečnostný orgán, policajno-bezpečnostná činnosť, entropia.

Dezinformácia – *nesprávna, skreslená informácia (zdroj Slovník cudzích slov, SPN v Bratislave, 1979)*

Dezinformácia – *nesprávna, zlá informácia (zdroj Krátky slovník slovenského jazyka, Veda, 1989)*

Dezinformácia – *nepravdivá, klamlivá informácia (zdroj Bezpečnostnoprávna terminológia, A PZ v Bratislave 2007)*

Tri vysvetlenia pojmu, zámerne vybrané z rôznych zdrojov s rôznou pomerne veľkou časovou postupnosťou publikovania. Dezinformácia je v každom prípade nesprávna či v synonymnom význame pojmu nepravdivá informácia. Spoločným menovateľom všetkých zdrojov vysvetľujúcich pojem dezinformácia a aj jeho gramatickým základom je slovo **informácia**. Teda pri skúmaní významového obsahu slova dezinformácia a ďalších súvislostí s tým spojených je potrebné jednoznačne vychádzať z pojmu informácia.

Informácia je slovo s mnohými význammi, ktorých charakter závisí od kontextu, v ktorom je slovo použité. Aj keď v súvislosti s prítomnosťou hovoríme o príchode informačného veku, informačnej spoločnosti a informačných technológiách a aj keď informatika a počítačová veda sú často stredobodom záujmu, slovo informácia je často používané bez starostlivého uváženia rôznych významov, ktoré nadobúda. V praktickej činnosti policajno-bezpečnostných orgánov sa s pojmom informácia stretávame v tvare policajná informácia, policajno-bezpečnostná informácia, policajne-relevantná informácia, spravodajská informácia, operatívna informácia a pod. Každé toto označenie má z obsahového hľadiska svoje opodstatnenie. Teda môžeme tvrdiť, že vzhľadom na širokospektrálny významový charakter pojem informácia má svoj genetický rozmer v ponímaní jej vzniku a je možné tvrdiť, že:

- základom pojmu a východiskovým momentom je správa,
- správa, ktorá nadobudla určitú kvalitu, sa stáva informáciou; pre policajno-bezpečnostnú informáciu zároveň platí, že:
- policajno-bezpečnostná informácia je len jednou z mnohých informácií,
- nie každú informáciu možno pokladať za policajno-bezpečnostnú.

Vo všeobecnosti je možné význam slova informácia priradiť ako blízky pojmu správa, pretože ju vo svojom obsahu subsumuje spoločne s jej významom pre konkrétneho príjemcu či množinu príjemcov. Vychádzajúc z pojmu, ktorý policajno-bezpečnostnú informáciu chápe ako každú „*správu, oznámenie, ktoré znižuje neurčitost' (entropiu) o danom probléme, ktorý sa týka odhaľovacej, objasňovacej a preventívnej činnosti policajta a je ním využívaná v oblasti boja s trestnou činnosťou, pri zabezpečovaní ochrany verejného poriadku, života,*

zdravia, majetku a ostatných základných záujmov občana,¹“ treba teda opakovane konštatovať, že v pojme má zásadný a zároveň východiskový význam slovo *správa*. Toto slovo totiž vyjadruje základ, od ktorého je odvodená vyššia gradácia kvality, a tým vlastne v pojme zohráva dominantnú úlohu.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že správa sama osebe ešte nie je informáciou, len sa ňou môže stať za podstatnej podmienky, že nadobudne určitú kvalitu. Správa však má určitú výpovednú hodnotu, ktorú vyjadrujeme na úrovni väčšej či menšej pravdepodobnosti. Nemôžeme teda tvrdiť, že správa je bezvýznamná, ale práve naopak, treba jej venovať patričnú pozornosť priznaním určitého stupňa významu. *Policajno-bezpečnostný subjekt, napr. stála služba na OO PZ, je povinný prijať a zabezpečiť prešetrenie každého podnetu a každého oznámenia (správy) občana. Oznámenie či podnet (správa) má pre tento subjekt výpovednú hodnotu, ktorá je zároveň impulzom na prešetrenie jej obsahu z hľadiska potvrdenia či vyvrátenia určitého stupňa pravdepodobnosti konkrétnou aktívnou činnosťou.*

Logickou postupnosťou je potrebné ďalej zdôvodniť, kedy a prečo možno správu začať považovať za informáciu. Teda odpovedať na otázku, kedy sa vlastne správa stáva informáciou. Pri zodpovedaní tejto otázky a formulácii príslušnej odpovede je potrebné vychádzať z uvedenej definície pojmu policajno-bezpečnostná informácia, v ktorej dominuje kvalitatívny rozmer, a to zníženie (*zmenšenie*) neurčitosti (*entropie*). Teda správa nadobúda nový rozmer – rozmer kvalitatívne vyšší, rozmer informácie, ak nastane kvalitatívny posun v poznaní subjektu (*oznámenie prešetrojúceho policajta*) o objekte poznania (*merito oznámenia občana*). V tejto situácii však nie je možné zabudnúť na moment, keď sa tak stane a či je to jediný rozmer určujúci kvalitu správy. Hypoteticky môže totiž nastať situácia, že správa môže byť reálnou výpoveďou (*je pravdivá, verifikovateľný fakt*), ale rovnako môže byť imaginárnou výpoveďou (*vymyslenou, nepravdivou, zámerným zavádzaním...*). Tu nastáva problém, ako posúdiť zníženie neurčitosti v danom momente na danom stupni poznania. Z uvedeného vyplýva záver, že zníženie neurčitosti je len jedným kvalitatívnym rozmerom správy podmieneným jej verifikáciou a vynára sa druhý kvalitatívny rozmer správy a ten spočíva v tom, že aby správa nadobudla stupeň informácie, musí byť realitou (*faktom*) objektívne znižujúcou neurčitosť momentálneho poznania príslušného subjektu o objekte poznania. Až teraz možno vysloviť tézu, že informácia – na rozdiel od správy s určitou pravdepodobnostnou výpovednou hodnotou – je faktom (*skutočnosťou*). Bolo by predsa iluzórne pripustiť, že napr. do informačných systémov vkladáme niečo, čo nie je overené a čo nepokladáme za fakt, teda čo má len pravdepodobnostnú hodnotu (*napr. ak potrebujeme zistiť, či sa po motorovom vozidle EČ xy pátra, vstúpime do príslušnej evidencie a informáciu, ktorú z nej preberáme, považujeme za fakt, o ktorého reálnosti a pravdivosti nepochybujeme; ak by to tak nebolo, potom by sme v tejto evidencii našli správu, že motorové vozidlo EČ xy je možno v pátraní*). Do informačného systému by sme teda vložili informáciu, ktorá je vo svojej podstate nesprávna, skreslená, neverifikovaná..., ktorej výpovedná hodnota je nulitná a z hľadiska relevantnosti využitia nepoužiteľná. Takáto informácia môže na subjekt využitia dokonca pôsobiť ako dezinformácia.²

Policajno-bezpečnostné orgány sa v rôznom rozsahu vo svojej praxi s dezinformáciami stretávajú, v niektorých službách dokonca pomerne často (*služba kriminálnej polície, vyšetrovanie...*). Určite je na tomto mieste vhodné rozobrať dôvody, pre ktoré odosielateľ (*samotný autor, resp. sprostredkovateľ*) informáciu majúcu charakter

¹ BERŽIL, L. *Teória policajno-bezpečnostných služieb (všeobecná časť)*, Bratislava : Akadémia PZ, 1996, s. 187 ISBN 80-88751-93-4.

² ŠIMON, L. *Dezinformácia ako typ informácie*, In *Policajné vedy a policajné činnosti 2009*. Bratislava 2010 ISBN 978-80-8054-489-8.

dezinformácie do záujmového prostredia infiltruje, resp. ju rôznym spôsobom adresátovi doručuje. Môžeme uvažovať v intenciách dvoch základných skupín dôvodov:

- úmyselne
- neúmyselne (*deformácia informácie prameniaca z psychologických zdrojov – zmyslovej bariéry*).

Úmyselne nesprávna, skreslená či vymyslená informácia – dezinformácia je do záujmového prostredia podsúvaná na účel sledovania, dosiahnutia určitého konkrétneho cieľa. Týchto cieľov môže byť nespočetne veľa, ale vo všeobecnosti je možné uviesť tieto ciele:

- osobný alebo skupinový prospech
- neprospech iného jednotlivca alebo skupiny.

Neúmyselne nesprávna, skreslená či vymyslená informácia – dezinformácia je do záujmového prostredia podsúvaná ako deformácia informácie prameniaca z psychologických zdrojov – zmyslovej bariéry. Takýchto situácií môže byť taktiež veľa, ale ako príklad je možné uviesť tieto (v praxi policajno-bezpečnostných orgánov) najčastejšie sa vyskytujúce dôvody:

- perspektívna ilúzia (*zveličovanie informácie*)
- emocionálna ilúzia (*chybné hypotézy alebo nestotožnenie sa s danou úlohou*)
- ilúzia vyplývajúca z koncentrácie pozornosti nesprávnym smerom (*nepochopenie podstaty problému*)
- prioritizácia vlastného hľadiska (*voľba vlastného výkladu problému*)
- mechanizmus útlmu (*zabúdanie na to, čo nevyhovuje alebo je neprijemné*)
- strata objektivity a vplyv osobných vlastností zdroja informácie.

Zmyslová bariéra sa prejavuje v tom, že informácia (*deformácia informácie – dezinformácia*) sa dostáva k adresátovi v málo zrozumiteľnej, zoslabnutej a skreslenej podobe.

Prijemca – adresát dezinformácie (*v našom prípade príslušník policajno-bezpečnostného orgánu*) v rámci spracovania takejto informácie je postavený pred zložitý problém, o ktorom na začiatku ani netuší, ale musí ho predpokladať. Nedokáže totiž po prijatí informácie zvyčajne s určitosťou verifikovať, či ide o objektívnu informáciu alebo informáciu deformovanú z dôvodov úmyselného alebo neúmyselného pôsobenia autora alebo sprostredkovateľa do polohy dezinformácie.

Príklad 1: Vyšetrovatel' Obvodného úradu vyšetrovania PZ v Bratislave III vykonával vyšetrovanie vo veci trestného činu krádeže väčšieho množstva drahých kameňov a šperkov, skutku sa mali podľa oznamovateľky dopustiť tri bližšie neidentifikované ženy vo veku od 18 do 25 rokov. V priebehu vyšetrovania bola jedna z páchateliek ustálená ako Karmen K. a po vznesení obvinenia bola jej účasť na skutku preukázaná. Vec bola po vykonaní potrebných procesných úkonov ukončená návrhom na podanie obžaloby.

Obžalovaná Karmen K. bola Obvodným súdom Bratislava III uznaná vinnou a právoplatne odsúdená. Trestné stíhanie proti ďalším dvom neznámym páchatelkám zostalo vedené naďalej.

Rok po právoplatnom odsúdení páchatelky Karmen K. bola na diskotéke v Bratislave poškodenou spoznaná ďalšia z páchateliek uvedeného skutku. Mária L. (občianka Švédska) bola na základe oznámenia poškodenej zadržaná ako podozrivá a boli s ňou vykonávané procesné úkony smerujúce k potvrdeniu jej účasti na vyšetrovanom skutku. Márii L. bolo na základe výpovede poškodenej, ako aj na základe výsledku procesných úkonov smerujúcich

k jej identifikácii vznesené obvinenie z trestného činu krádeže spolupáchatelstvom a jej vyšetrovanie bolo vykonávané väzobne. Obvinená Mária L. svoju účasť na skutku popierala, a dokonca vo svojej výpovedi uviedla, že na Slovensku v roku spáchania skutku vôbec nebola a zdržiavala sa výhradne v mieste svojho trvalého bydliska vo Švédsku.

K veci bol v procesnom postavení svedka vypočutý otec obvinenej Eugen L., ktorý vo výpovedi uviedol, že je slovenskej národnosti a v roku 1968 emigroval spoločne s celou rodinou do Švédska. Jeho otec v Malmö vykonával až do smrti funkciu vajdu miestnej komunity Rómov a on túto funkciu zdedil. Z dôvodu výkonu tejto funkcie, ale aj vzhľadom na majetkové a rodinné väzby dochádza každý rok na Slovensko a vždy so sebou berie okrem manželky aj niektoré z ich piatich detí. Zároveň uviedol, že v roku spáchania vyšetrovaného skutku na Slovensku nebola obvinená Mária L., ale jej o dva roky mladšia sestra Emília L. V podobnom duchu vypovedala aj matka obvinenej Terézia L. Obaja rodičia zároveň uviedli, že v súčasnosti je Emília L. v mieste trvalého pobytu vo Švédsku a v prípade prepustenia obvinenej Márie L. z vyšetrovacej väzby sú ochotní dcéru Emíliu L. doviesť na Slovensko.

Vyšetrovateľ musel pracovať na jednej strane s informáciami získanými od poškodenej a od právoplatne odsúdenej spolupáchatelky a na strane druhej s informáciami poskytnutými obvinenou a jej rodičmi. Bolo zrejmé, že jedna skupina informácií je dezinformáciou.

Prvá skupina informácií mohla byť dezinformáciami, ktorých pôvod by pramenil v podmienenosti zmyslovej bariéry:

- informácia priority vlastného hľadiska (*voľba vlastného výkladu problému – poškodená mohla uprednostniť osobný záujem náhrady škody pred spravodlivosťou*)
- mechanizmus útlmu (*zabúdanie na to, čo nevyhovuje alebo je nepríjemné*)
- strata objektivity a vplyv osobnostných vlastností zdroja informácie.

Druhá skupina informácií mohla byť dezinformáciami, ktorých pôvod by pramenil v celi dosiahnutia momentálneho osobného prospechu, ktorý sleduje prepustenie obvinenej z vyšetrovacej väzby a upriamanie pozornosti vyšetrovateľa na inú osobu, ktorú momentálne nevie na úkony trestného konania zabezpečiť. Zaujímavá v tomto prípade je skutočnosť, že autori „dezinformáciu“ podsúvajú do záujmového prostredia s vedomím jej možných nepriaznivých následkov pre človeka, ktorý im je rovnako blízky ako osoba, ktorú momentálne chránia. Rozdiel bol iba v časovej bezprostrednosti hrozby.

Vyšetrovateľ vykonal dôslednú analýzu všetkých v rámci vyšetrovania zistených informácií, a to nielen aktuálnych, ale aj informácií získaných z pôvodného vyšetrovacieho spisu vedeného proti v tom čase už odsúdenej Karmen K. Z výpovede poškodenej a ďalších k veci vypočutých svedkov, ktorí prišli s obvinenou Máriou L. do kontaktu v čase spáchania skutku, bolo zistené, že dotyčná sa sťažovala na problémy s dýchaním a tesne pred spáchaním skutku mala byť na pľúcnom vyšetrení vo Fakultnej nemocnici v Bratislave.

Práca s uvedenou informáciou skutočne priniesla efekt v tom, že vyšetrovateľ z archívu Fakultnej nemocnice získal röntgenové snímky, ktoré boli vyhotovené v čase pred spáchaním skutku a objektom vyšetrenia mala byť podľa zdravotnej dokumentácie osoba, ktorá sa identifikovala ako Mária L. trvale bytom vo Švédsku.

Vyšetrovateľ do konania pribral súdneho znalca z príslušného medicínskeho odboru. Obvinená Mária L. bola podrobená lekárskeму vyšetreniu, ktorého súčasťou bolo aj vyhotovenie röntgenových snímok pľúc tak, aby mohli byť porovnané s archivovanými snímkami vo Fakultnej nemocnici. Verdikt súdneho znalca bol jednoznačný. Porovnaním archivovaných snímok s aktuálne vyhotovenými bolo zistené, že v oboch prípadoch išlo bez akýchkoľvek pochyb o snímokovanie totožnej osoby. Uvedené tvrdenie súdny znalec zdôvodnil

poukázaním na markanty spôsobené vývojom konkrétneho ochorenia, ktoré sú svojou jedinečnosťou umiestnenia, tvarovej rôznorodosti nezameniteľné s inou osobou. Na identifikáciu osoby páchatelky s osobou, voči ktorej bolo vznesené obvinenie, bol takto vyprodukovaný dôkaz veľmi významným dotvorením dôkaznej situácie. Obvinená Mária L. bola po skončení vyšetrovania a po podaní obžaloby Obvodným súdom Bratislava III uznaná vinnou a právoplatne odsúdená.³

V tomto konkrétnom prípade sa potvrdila skutočnosť, že do záujmového prostredia bola podsunutá informácia, ktorá v konečnom dôsledku bola identifikovaná ako dezinformácia. Dôvodom podsunutia predmetnej „dezinformácie“ do predmetnej časti trestného konania⁴ bolo zabezpečiť osobný prospech konkrétnej osoby.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že dezinformácia je vlastne informáciou, s ktorou je potrebné pracovať v špecifickom režime jej využitia a je možné tvrdiť, že je to konkrétny typ informácie. Teda dezinformácia je vo svojej podstate informácia, ktorá je za určitých okolností využiteľná adresátom práve na zníženie entropie o konkrétnom probléme. Využitelnosť dezinformácie je však podmienená schopnosťou adresáta rozpoznať cieľ autora, resp. sprostredkovateľa, ktorý tento sleduje, prípadne posúdiť dôvod, hĺbku a príčinu psychologických zdrojov – zmyslovej bariéry. S využitím uvedených schopností charakterizovaných ako práca v špecifickom režime je možné dezinformáciu „očistenú“ od deformácií aplikovať v poznávacom procese. Otázný je časový horizont, v ktorom adresát, spracovávateľ od získania informácie vôbec zistí, s akým typom informácie vlastne pracuje.⁵

Nemenej zaujímavým dôvodom na podsunutie určitého typu informácie do záujmového prostredia je aj dôvod, ktorým chce tvorca informácie získať určitý druh prospechu sebe alebo inému. Nasledujúci príklad z práce vyšetrovateľa v sebe nesie ešte aj ďalší rozmer (*snaha o verifikáciu domnienky prostredníctvom orgánov činných v trestnom konaní*), ktorý bolo možné skonštatovať až ex post – po vykonaných úkonoch a konečnom rozhodnutí.

Príklad 2: Osobným listom z 01. 12. 1992 vedúci Úradu vlády SR Ing. Ivan L. podal generálnemu prokurátorovi SR trestné oznámenie na Milana Ž. pre podozrenie zo spáchania trestného činu útoku na štátny orgán podľa § 154 ods. 2 Trestného zákona a trestného činu šírenia poplašnej správy podľa § 199 ods. 2 Trestného zákona. Skutku sa mal dopustiť 29. 11. 1992 o 12.45 hod. svojím výrokom v relácii Československej televízie „Co týden dal“, a to tak, že vo vzťahu k tzv. lustračnému zákonu uviedol, že „...na Slovensku sa tento zákon už nedodržiava od volieb. V rôznych vysokých vládnych funkciách sú ľudia, ktorí sú evidovaní buď ako agenti, alebo ako vedúci funkcionári milícií. A v budúcnosti je jasné, že títo ľudia budú naďalej v štátnej správe fungovať, a dokonca predpokladám, že tento zákon sa ruší preto, aby sa ním utvoril priestor, aby sa mohli vrátiť naspäť...“⁶

Na základe dohody Úradu vyšetrovania Policajného zboru Ministerstva vnútra SR s Generálnou prokuratúrou SR bolo vo veci vykonávané preverovanie vyšetrovateľom

³ Z policajnej praxe autora.

⁴ POLÁK P., BALÚN L. Přípravné konanie – obligatórna časť trestného konania, ktoré predstavuje jeho úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej, účelom ktorej je čo najrýchlejšie a také objasnenie všetkých skutočností dôležitých na posúdenie prípadu, vrátane osoby páchatel'a a následkov trestného činu, aby sa mohol prokurátor rozhodnúť, či podá na obvineného obžalobu alebo návrh na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu, resp. aby mohli orgány činné v prípravnom konaní meritórne vybaviť prípad iným spôsobom. In ĎURČO, P. a kol. *Bezpečnostnoprávna terminológia*. Akadémia PZ v Bratislave 2007 s. 126. ISBN 978-80-8054-406-5.

⁵ ŠIMON, L. Dezinformácia ako typ informácie, In *Policajné vedy a policajné činnosti 2009*. Bratislava 2010 ISBN 978-80-8054-489-8.

⁶ Vyšetrovací spis ČVS:VP-24/03-04/93 vedený na Obvodnom úrade vyšetrovania PZ Bratislava III.

Obvodného úradu vyšetrovania Policajného zboru Bratislava III. Miestna príslušnosť bola odvodená od trvalého bydliska osoby, proti ktorej oznámenie smerovalo.

V priebehu preverovania bol k veci vypočutý Milan Ž., ktorý priznal autentickosť citovaného výroku a po predložení oslobodenia od mlčanlivosti svoj výrok vysvetlil, pričom toto vysvetlenie bolo preverené na inštitúcii k veci príslušnej.⁷

Zhodnotením získaných informácií, ktorých obsah tvoril predmet štátneho tajomstva a tvorili utajenú prílohu vyšetrovacieho spisu, dospel vyšetrovateľ k záveru, že Milan Ž. v súvislosti so svojím výrokom nenaplnil zákonné znaky skutkovej podstaty žiadneho trestného činu a podľa §159 ods. 1 Trestného poriadku vec odložil.⁸

Analyzovaním dôvodov podsunutia predmetnej informácie do záujmového prostredia bola snaha autora informácie si túto nechať verifikovať inštitúcii, ktorá v rámci svojich zákonných oprávnení takúto verifikáciu urobiť mohla. Autor informácie sa pri jej podsúvaní do záujmového prostredia iba domnieval, že informácia je pravdivá, avšak nevyklučoval ani možnosť, že ide o dezinformáciu. Postupom, ktorý si zvolil, sa v podstate bez akýchkoľvek vlastných duchovných, materiálnych či iných nákladov dozvedel verifikovanú informáciu o probléme svojho záujmu od inštitúcie, ktorej produkt bol verifikovaný inštitúciou, ktorá utajené informácie potrebné na verifikáciu spravuje a je oprávnená poskytnúť ich iba orgánom činným v trestnom konaní na ich využitie. Na dôvažok bola zákonnosť postupu verifikácie ešte potvrdená aj dozorujúcou činnosťou príslušnej prokuratúry.

Po roku 1989 sa množili pokusy fyzických a právnických osôb (*rôzne občianske združenia, nadácie, spoločenské organizácie a iné, ktorých vznik bol často účelový „na jedno použitie“, vo svojich stanovách a zriaďovacích listinách často zneužívali renomované medzinárodné inštitúcie, budiac tak dojem serióznosti a opodstatnenosti svojej existencie*) o zneužívanie orgánov činných v trestnom konaní na propagáciu ich existencie a zviditeľnenie ich agendy, ktorá v mnohých prípadoch bola podmienená snahou o podporu, resp. znemožňovanie určitého politického subjektu alebo aj orgánu štátnej správy, subjektu zákonodarnej, výkonnej alebo súdnej moci.

Príklad 3: Občiansky sekretariát hnutia HUMAN a Európskeho hnutia HCA Bratislava 28. 09. 1995 podal na Generálnu prokuratúru SR oznámenie na riaditeľa Slovenskej informačnej služby Ing. Ivana L. pre podozrenie zo spáchania trestného činu sabotáže podľa § 97 Trestného zákona a iných trestných činov, ktorých skutkov sa mal dopustiť tým, že nepozbavil mlčanlivosti osoby, o čo bol požiadaný vyšetrovateľom závažnej trestnej činnosti, neplnil si povinnosti vyplývajúce z jeho právomocí tým, že odmietol poskytnúť informácie dôležité pre objasnenie závažnej trestnej činnosti, o ktoré bol požiadaný vyšetrovateľom, pomáhal páchatelovi trestného činu v úmysle umožniť mu uniknúť trestnému stíhaniu tým, že neposkytol informáciu o príslušnosti podozrivého alebo podozrivých k Slovenskej informačnej službe, ktorú žiadal vyšetrovateľ v záujme objasnenia závažnej trestnej činnosti, maril a sťažoval výkon úradného rozhodnutia, aby zmaril účel väzby, tým že vyšetrovateľovi neposkytol požadované informácie.

Vec oznámenia bola odstúpená na preverenie Obvodnému úradu vyšetrovania Policajného zboru Bratislava III. Miestna príslušnosť bola určená s prihliadnutím na oficiálne sídlo Slovenskej informačnej služby

K veci boli vyšetrovateľom požiadaní o podanie vysvetlenia Helena M. (dôchodkyňa), štatutárka Európskeho hnutia HCA, a Peter M., štatutár zamestnanec Občianskeho

⁷ Pod pojmom inštitúcia k veci príslušná rozumej Slovenskú informačnú službu, ktorá prevzala do svojej správy všetky archivované aj živé objektové a osobné vzťahy agentúrnej siete a registračné protokoly vedené na spravodajských zložkách Štátnej bezpečnosti – poznatok autora.

⁸ Číselné označenie paragrafov korešponduje so znením Trestného zákona a Trestného poriadku platným v čase konania.

sekretariátu hnutia HUMAN. Obaja zhodne uviedli, že obsah oznámenia koncipovali na podklade informácií, ktoré sa dozvedeli z médií, a žiadne iné relevantné skutočnosti im nie sú známe. Podľa ich vyjadrenia mali vo veci zo zákona už dávno konať orgány prokuratúry.

Vyšetrovatel' v rámci preverovania oznámenia požiadal Sekciu vyšetrovania a kriminalisticko-expertíznych činností PZ o poskytnutie korešpondencie vyšetrovateľov Krajského úradu vyšetrovania PZ Bratislava so Slovenskou informačnou službou, ktorá mala byť súčasťou vyšetrovacieho spisu vedeného v súvislosti s vyšetrovaním trestného činu zavlčenia do cudziny podľa § 233 Trestného zákona. Podľa vyjadrenia riaditeľa Sekcie vyšetrovania a kriminalisticko-expertíznych činností PZ korešpondencia vyšetrovateľov PZ so Slovenskou informačnou službou v predmetnej veci tvorí predmet štátneho tajomstva.

Podľa § 78 ods. 2 a § 99 ods. 1 Trestného poriadku nemôžu orgány činné v trestnom konaní vyžadovať listiny, ktorých obsah tvorí predmet štátneho tajomstva, okrem prípadu, že došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti orgánom, ktorý je na to v zmysle § 16 zákona č. 102/1971 Zb. o ochrane štátneho tajomstva príslušný. O takéto oslobodenie bol vyšetrovateľom požiadaný riaditeľ Slovenskej informačnej služby, ktorý na žiadosť nereagoval a vyšetrovatel' nemal k dispozícii požadované listinné materiály.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti nebolo možné zákonným spôsobom oznámenie preveriť a zdokumentovať v zmysle § 158 ods. 3 Trestného poriadku. Podľa § 159 ods. 4 Trestného poriadku – ak sa nepodarilo zistiť skutočnosti oprávňujúce začať trestné stíhanie, vyšetrovatel' alebo policajný orgán vec uznesením uloží.⁹¹⁰

V tomto ilustračnom prípade je jednoznačne vidieť snahu o riešenie si svojej agendy zneužívaním orgánov činných v trestnom konaní. Pre takýchto oznamovateľov „pseudo trestnej činnosti z počutia“ je príznačný určitý stupeň populizmu a evidentná snaha o prospech aj za cenu zahlcovania orgánov činných v trestnom konaní preverovaním náročných oznámení, ktorých výsledok je dopredu zrejmý každému, aj minimálne právne zdatnému občanovi. Domnienka vyšetrovateľa o sledovaní iných (už naznačených) cieľov sa potvrdzuje aj mimoriadnym záujmom korešpondentky rozhlasovej stanice Slobodná Európa Ľubomíry L.. Táto sa mimoriadne angažovala pri zisťovaní postupov vyšetrovateľa pri preverovaní oznámenia až do takej miery, že aj napriek neposkytnutiu žiadnych konkrétnych informácií zabezpečila odvysielanie informácie uvedenou stanicou. Obsah odvysielanej informácie mal za cieľ propagáciu oznamovateľov, informovanie verejnosti o agende oznamovateľov a evidentnú snahu o zvyšovanie si kreditu autorky.

Dosiaľ bol v tomto príspevku riešený problém, keď je adresátom dezinformácie policajno-bezpečnostný orgán. V policajno-bezpečnostnej činnosti však policajno-bezpečnostné orgány využívajú dezinformácie určitým spôsobom aj na zníženie entropie o konkrétnej skutočnosti, ktorá je objektom ich poznania. Dezinformácie sú do záujmového prostredia infiltrované s cieľom vyprovokovania konkrétnej reakcie zo strany subjektu záujmu. V prvom prípade autorovi či sprostredkovateľovi dezinformácie (ak sa nachádza v konkrétnom procesnom postavení) určenej pre adresáta, ktorým je policajno-bezpečnostný orgán, hrozí možnosť trestno-právneho postihu za krivú výpoveď, prípadne krivé obvinenie. V prípade policajno-bezpečnostného orgánu, ktorý do záujmového prostredia podsunie (infiltruje) dezinformáciu s cieľom vyprovokovania reakcie znižujúcej entropiu o poznávanom jave, situácii..., hrozí zmarenie napr. celého prípravného trestného konania z dôvodov uvedených v § 122 ods. 3, v § 132 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku. Ak by sa policajno-bezpečnostné orgány v týchto prípadoch riadili ľudovou

⁹ Vyšetrovací spis ČVS:VP-166/03-04/1996 vedený na Obvodnom úrade vyšetrovania PZ Bratislava III.

¹⁰ Číselné označenie paragrafov korešponduje so znením Trestného zákona a Trestného poriadku platným v čase konania.

zásadou „*účel svätí prostriedky*“, potom by morálne aspekty vzhľadom na spoločenský význam cieľa – zistenie objektívnej pravdy v konkrétnej trestnej veci – mohli ísť bokom. Odlišné, dosiaľ jednoznačne neprejudikované je však vnímanie z hľadiska právnej roviny.¹¹ Doplňujúca definícia slova **dezinformácia** „*V spravodajskej činnosti jedna zo základných metód na ovplyvňovanie protivníka tak, aby sa choval podľa potrieb spravodajskej služby*“¹² vystihuje pojmové vyjadrenie dezinformácie tak, ako je to uvedené z rôznych zdrojov v úvode tohto príspevku. Zároveň však vystihuje aj vysvetlenie slova „*kapciózny*“ v spojení kapciózna otázka: „*zámerná, záľudná, viacmyselná otázka*“, čo naše trestné právo procesné v trestnom konaní nepripúšťa.

Záver: Dezinformácia do pojmového aparátu policajno-bezpečnostných orgánov celkom iste patrí. Má v poznávacom procese subjektov policajno-bezpečnostnej činnosti svoje konkrétne miesto, ktoré je aj z hľadiska časovej perspektívnosti vývoja pevné a v podstate ťažko eliminovateľné. Dokumentované je to tým, že sa s takouto podobou informácie (typom informácie) pri svojej činnosti opakovane a veľmi často stretávajú, musia ju predvídať, vedieť s ňou pracovať v špecifickom režime využitia. Príprava policajno-bezpečnostných orgánov by v tejto oblasti mala byť zameraná práve na maximálne skracovanie času, v ktorom je adresát, resp. používateľ informácie, schopný zistiť, že mu bola doručená informácia typu dezinformácie. Pozornosť je nutné venovať aj samotnej práci s dezinformáciou, schopnosti rýchleho a efektívneho očistenia dezinformácie od deformácií a mätúcich prívěskov. Nezanedbateľná je aj schopnosť správneho a cieleného začlenenia dezinformácie do mozaiky poznávacieho procesu s cieľom zistenia motivácie a odhalenia samotného zmyslu a sledovaného cieľa autorom či sprostredkovateľom dezinformácie. Nezodpovedaná však zostáva (minimálne v právnej rovine) otázka využívania dezinformácie zo strany policajno-bezpečnostných orgánov pri ich činnosti. Je otázne, či v tejto súvislosti možno dávať znamienko rovnosti medzi prostriedkami operatívno-pátracej činnosti uvedených v § 10 ods. 22 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku a dezinformáciou ako pojmom so svojim všeobecným významovým obsahom.

V trestnom práve procesnom sa stretávame s prvkami dezinformácie aj v § 117 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku, kde je použitý výraz „*legenda*“ v súvislosti s agentom, ktorý koná pod dočasnou alebo trvalou legendou. Ako legenda je v tomto prípade definovaný súhrn krycích údajov o osobe agenta. Ani v § 38a zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, v ktorom je definovaná operatívno-pátracia činnosť a jej prostriedky, nie je používanie dezinformácie s už uvedenými výnimkami právne doriešené inak.

Literatúra

BERŽI, L. *Teória policajno-bezpečnostných služieb (všeobecná časť)*, Bratislava : Akadémia PZ, 1996, s. 187 ISBN 80-88751-93-4.

¹¹ Zaujímavé bude napr. konečné rozhodnutie súdu v trestnej veci obv. Tobiáša L. v kauze rašelina Quido, kde v rámci operatívno-pátracej činnosti boli subjektmi kriminálnej polície použité prvky dezinformácie prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov s cieľom vyprovokovania konkrétnych, predpokladaných aktivít páchatel'a.

¹² ĎURČO, P. a kol. *Bezpečnostnoprávna terminológia*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2007, s. 47, ISBN 978-80-8054-406-5.

ĎURČO, P. a kol. *Bezpečnostnoprávna terminológia*. Akadémia PZ v Bratislave 2007 s. 47 a 126. ISBN 978-80-8054-406-5.

ŠIMON, L. Dezinformácia ako typ informácie, In *Policajné vedy a policajné činnosti 2009*. Bratislava 2010 ISBN 978-80-8054-489-8.

Vyšetrovací spis ČVS:VP-24/03-04/1993 vedený na Obvodnom úrade vyšetrovania PZ Bratislava III.

Vyšetrovací spis ČVS:VP-166/03-04/1996 vedený na Obvodnom úrade vyšetrovania PZ Bratislava III.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

Keywords: management, information, disinformation, police-security, police and security work, entropy.

Summary

Disinformation in terminology of police-security authorities certainly should be included. In the cognitive process of subjects of the police-security activities it has its specific place, which is solid in terms of perspectives of the development and it cannot be eliminated. With such kind of information they often face in their work they need to predict it and be able to work with it in a specific mode of use. Preparation of police- security authorities in this area should be focused on more than just reducing the time in which the addressee, user information is able to identify that he has received information in the type design disinformation. Attention should also be paid to the working with the disinformation, possibility for rapid and efficient purification of disinformation from the distortions and confusing tags. The ability to correct and targeted integration of disinformation into the mosaic of the cognitive process in order to identify motivation and uncover meaning of the objective pursued by the author or intermediary misinformation is negligible. However, the question of the use of misinformation in the legal level by police-security authorities remains unanswered. It is questionable whether in this context it can be expected to give an equal sign between the means of operative-investigative activities listed in § 10 section 22 of the Act no. 301/2005 Criminal Procedure and general content of disinformation.

Regarding with agent Criminal procedure have elements of disinformation in § 117 of the Act no. 301/2005 Code of Criminal Procedure, where the term is called "legend". In this case is "legend" summary of covering data about agent. Definition by operative-investigative activity in § 38a of Act no. 171/1993 Code the Police force, is not legally solving term of disinformation.

*Ing. Ladislav Šimon, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra policajných vied
e-mail: ladislav.simon2@minv.sk*

Recenzent: JUDr. Ladislav Balún